

פרולוג

לובלין, 1945

אני זוכרת הכול, אך שפתיי ננעלות. איני מסוגלת להוציא מילה מפי.

אני עומדת במקום, רגליי שתולות באדמה כעץ עתיק יומין המסרב להיעקר מחלקת האדמה שלו, מהבית שלו. חזרתי, אני אומרת בלי קול.

אני מביטה ברחוב שבו גדלתי, בבית שבו גדלתי. רחוב סיינה מספר 9. הכול נראה אותו הדבר ועם זאת שונה כל כך. קשה להסביר. צריך לראות בשביל להבין, בשביל להאמין.

"אימא", אני שומעת קול רחוק, עמום, ואז מרגישה משיכה קלה בידי. אני נמשכת בחזרה אל המציאות ומביטה למטה. פניה הענוגות והעגולות של בתי היפה מחייכות אליי. עיניה הכחולות מביטות בי בתמימות ונוסכות בי תקווה.

אני רוכנת ומלטפת את שערה הדבשי, ואחר נושקת על לחייה הלבנות הרכות. אני יודעת שאני חייבת להמשיך. בשבילה, בשביל בני, בשביל בעלי וגם בשביל עצמי. ובעיקר בשביל הוריי ואחיי. "אימא, הוא בוכה", אומרת המלאכית הקטנה שלי, ומצביעה על אחיה שבעגלה.

“הוא בסדר, אל תדאגי,” אומר בעלי ומוציא את העולל מהעגלה.

אני מביטה בשני ילדינו המושלמים. רציתי למלא את העולם בילדים, למלא את העולם שוב בחיים, לפצות על כל מה שנלקח ממני. קיוויתי. “תקווה” היא מילה חזקה, המילה שמחזיקה אותי. המלאכית שלי עוזבת את ידי ומושכת בידו של אביה. הוא רוכן אליה בזהירות, בננו הקטן בידיו. ידיה מלטפות את פניו של אחיה הקטן, מרגיעות אותו.

אני מכניסה את ידי אל כיסי מעילי וצועדת לכיוון בניין הדירות, ושוב קופאת במקומי. לא מסוגלת להיכנס פנימה. עברו יותר מחמש שנים מאז דרכתי על אדמת מולדתי, ועתה רגליי הכבדות מסרבות לשאת אותי. דמעות חמות שוטפות את לחיי. אני מביטה לעבר הכניסה ויודעת שאני צריכה לעלות. אני רוצה לעלות, רוצה להיכנס ולנשום עוד פעם אחת אחרונה את הקירות, את הרצפות, את האוויר שבין החדרים. בית הוריי. הבית שפעם היה מלא חיים, צחוק ושמחה. אך רגליי מסרבות לנוע.

אני נשארת במקומי. זה קשה מדי. והרי אימא ואבא אינם מחכים לי בפנים. גם לא אחיי או אחיותיי. אנשים אחרים גרים שם עכשיו, מן הסתם זרים שקיבלו את הבית שלנו פשוט כי היה אפשר. הבית התרוקן מהחיים שלנו והתמלא בחיים של אחרים.

ובכל זאת, אני יודעת שאני חייבת לראות במו עיניי. עגלת התינוק עוצרת לידי. כפות ידיו הגדולות של בעלי אווזות בכתפיי ומייד אופפות אותי תחושות נחמה וביטחון. אני מחככת את לחיי בגב כף ידו.

“את מוכנה?” הוא לוחש באוזני, ואני שותקת.

איך אני יכולה להיות מוכנה? האם אי פעם אהיה?

חלק א

"מסתבר שביום אחד, ואפילו ברגע אחד, יכולה להתעורר באדם
ההבנה שהכול עומד להשתנות בחייו. שכלום כבר לא יהיה אותו
הדבר, לטוב ולרע..."

1

לובלין, קיץ 1938

"מרים, קולה של אימי בוקע מהמטבח ומעיר אותי משנתי,
 "מרים, את מתעוררת?"

אני מתמתחת במיטתי ומתיישבת, השמיכה החמה עוד עוטפת אותי. אני לא רוצה לקום, רוצה עוד כמה רגעים של שקט. אחותי אסתר עומדת מולי, היא כבר לבושה. פתאום היא נראית לי ממש אישה, על אף שהיא מבוגרת ממני רק בשנה.

"התעוררת סוף־סוף, היא אומרת ומחייכת אליי.

אני לא מבינה על מה כל המהומה.

"יש היום משהו מיוחד?" אני ממלמלת ויוצאת בחוסר חשק מהמיטה, מחליקה אל תוך נעלי הבית שלי.

"את ממש מצחיקה, אומרת אסתר ולוקחת את תיק הברד הקטן שלה. "זו הפעם הראשונה שאת מתעוררת בבית הזה? נו, תגידי, איך אני נראית?" היא מיישרת את חצאית הברד החומה על גופה ומביטה בי בציפייה.

"את נראית נפלא, אני עונה, "את תמיד נראית נפלא. מישקה לא יוכל להוריד ממך את העיניים."

"תפסיקי," היא אומרת בביטול וממשיכה לבהות בבבואתה במראה.

"באמת! את יפהפייה ואת יודעת את זה." אני לא מצליחה להבין מהיכן צצה האמירה הזאת, הרי אחותי תמיד שופעת ביטחון עצמי והכול קל וברור מבחינתה, היא תמיד יודעת לאן פניה מועדות, בניגוד אליי.

אני נעמדת מולה בחדר הקטן, שבקושי נכנסים בו שתי המיטות שלנו וארון הבגדים. בדירה שלנו יש רק שני חדרי שינה, סלון ומטבח קטן, ואנחנו שמונה נפשות: שישה אחים ואחיות וההורים. ובכל זאת, אסתר ואני קיבלנו חדר שינה רק לעצמנו. בתור הבנות הגדולות זכינו לפרטיות, ומובן שאנחנו אסירות תודה על כך. שלמה, רוח'לה, שיעה וחוה ישנים בסלון, והחדר הכי מרווח בבית הוא של ההורים שלנו, והוא גם פונה לגינה הקטנה שנמצאת מול הבניין.

"למה את ממהרת כל כך?" אני שואלת את אסתר ופושטת את כותונת הלילה שלי.

"יש לנו היום פגישה חשובה," עונה אסתר. היא מוציאה שפתון ורוד ומעבירה אותו לאט על שפתיה העדינות.

"ובגלל זה את מתגנדרת ככה?" אני שואלת.

אסתר מלכסנת מבט לעברי ושפתיה הוורודות מחייכות אליי.

"מישקה גם יהיה שם?" אני ממשיכה לחקור.

"כן," עונה אסתר, "ברור שהוא יהיה שם."

מישקה הוא חבר בכיר בתנועה הקומוניסטית שפועלת באופן חשאי בלובלין. אסתר מאוהבת בו, ולמרות חששות המשפחה, היא הולכת בעקבותיו. התפיסה הקומוניסטית הרוסית לא לרוחי. אני לא מבינה את אלה שהולכים אחריה כעיוורים. אני לא

מאמינה בחלוקה שווה לכולם, אני רוצה להיות עשירה, בעלת אמצעים, ואני לא מתביישת בזה. אני רוצה שיהיה לי כסף, רוצה לחיות חיים טובים ומוכנה לעבוד קשה בשביל זה. מלבד זאת, השתייכות לתנועה הקומוניסטית נחשבת חתרנית ומסוכנת. הייתי מעדיפה שאסתר לא תסכן את עצמה ואותנו.

אני מושכת בכתפיי ומוציאה מהארון את השמלה הסגולה הפרחונית שתפרתי.

"מה דעתך על השמלה?" אני משנה נושא. אני פושטת את כותונתי ולובשת את השמלה.

שפתייה של אסתר נמתחות לחיוך רחב. "את מוכשרת ומדהימה," היא פוסקת, "וגם השמלה. את יכולה להתחיל לתפור שמלות ולמכור אותן, תרוויחי יותר ממה שאת מרוויחה בתיקוני התפירה הקטנים שאת עושה."

היא מושכת בידי, מושיבה אותי על המיטה ומתחילה להבריש את שערי במברשת העץ החומה. אני עוצמת עיניים ומתמסרת לתחושה הנעימה, כמו תמיד. נעים להרגיש ולו לרגע כמו ילדה קטנה שמישהו אחר דואג לה. אסתר אומנם הבכורה, אך אני זו שנדרשת לעזור להורים בטיפול באחים הצעירים ובמטלות הבית. אסתר תמיד עסוקה. כביכול בעבודתה בחנות הספרים, אך למעשה, בעיקר במציאת חתן ובפעילות פוליטית.

"אני יודעת שאת לא מסכימה איתי, ואת חושבת שמישקה לא בשבילי," קובעת אסתר.

"אם את אוהבת אותו, כל השאר לא משנה," אני אומרת. אסתר נאנחת בכבדות. "את לא יודעת כמה אני אוהבת אותו." אני מסתובבת אליה ולוקחת ממנה את המברשת. אני מביטה בעיניה ורואה בהן אמת. אסתר מאוהבת לחלוטין.

"אז למה את מחכה? לכי אליו." אני צובטת חזק את לחייה בשתי ידיי.

"איי, היא צועקת.

אני מחייכת אליה. "עכשיו הלחיים שלך ורודות." היא מספיקה לזרוק עליי כרית לפני שאנחנו יוצאות מהחדר. אימא עומדת במטבח, טורחת על הסירים לקראת ארוחת השבת. היא זורקת מבט באסתר ולא אומרת מילה, ולאחר מכן מביטה בי.

"מרים," אימא אומרת בקול רך, "אני רואה שאת לובשת את השמלה החדשה שתפרת. הצלחת מאוד בשביל שמלה ראשונה. אין ספק שאת עושה שימוש טוב יותר ממני במכונת התפירה." היא מחייכת אליי בחום.

אני מניחה את ידיי על כתפיה. "אני תופרת טוב בזכותך, את לימדת אותי."

"אבל את כשרונית בצורה בלתי רגילה," אימא מחייכת אליי שוב.

"תודה," אני אומרת ומסתובבת במטבח הצר תוך שאני מנופפת בשולי שמלתי, בזמן שאבא נכנס אל המטבח.

"מה דעתך על השמלה הראשונה שתפרתי, טאטע?"

"יפה מאוד. נראית כאילו תופרת מדופלמת תפרה אותה," אומר אבא. הוא מתיישב ליד השולחן הקטן ופותח את עיתון הבוקר, ועיניו סורקות את כותרות העיתון.

"מתי את חוזרת?" הוא שואל כבדרך אגב את אסתר, ולפני שהיא מספיקה לענות הוא מוסיף, "חזרי שעה לפני כניסת השבת." "בסדר," אומרת אסתר. היא מנשקת את לחיו של אבא ויוצאת במהירות מהבית בלי לומר מילה אחת לאימא.

"אני מקווה שלפחות תצא מזה חתונה," אומרת אימא ומנגבת את ידיה בסינרה. "אולי זה שווה את זה, היא אוהבת אותנו."

אימא מניחה את ידה על כתפו של אבא, והוא מניח את כף ידו על שלה ומרים אליה את מבטו. אני מביטה בהם ומחייכת. אחרי כל השנים האלה, הם עדיין נראים מאוהבים. האם גם אני אזכה להרגיש כמותם?

"אסתר כבר אישה, אנחנו לא יכולים להחליט בשבילה," אומר אבא, "בין שהיא החליטה להצטרף לתנועה בגלל אמונתה, ובין שהחליטה להצטרף בגלל אהבתה למישיקה, אנחנו לא יכולים לעשות כלום בנידון."

אימא פולטת אנחה ומניחה על השולחן צלחת עם דג מלוח וחתוכות בצל, ואני ממהרת ופורסת מהלחם ומגישה לאבי.

"תודה," אומר אבא ומחייך אליי.

"אסתר אמרה לי שהם נזהרים שם מאוד," אני אומרת. "המפגשים של הקבוצה נקבעים בכל פעם במקום אחר."

אני מתיישבת ליד אבי ומביטה בו בהערצה. הוא גבר נאה, רזה וגבוה. שפם דק ומדויק נח מעל שפתו העליונה. תווי פניו מצוירים ועדינים וגון עורו בהיר, שלא כמו עורי, הכהה יחסית אליו ואל יתר בני משפחתי. אני תמיד נראית שזופה ובריאיה. כאילו השמש מלטפת את פניי באופן קבוע.

"ומה את מתכוונת לעשות היום?" הוא שואל אותי ומניח את העיתון בצד.

"מה זאת אומרת?" מתערבת אימא.

"ברנדה," אבא עוצר אותה, "תני למרים להחליט, היא כבר בחורה גדולה."

אני מחייכת אליו ואימא נאנחת. העובדה שעוד מעט ימלאו לי עשרים ואחת לא גורמת לה להרפות. היא נאנחת שוב וממשיכה לחתוך בצלים ושום, והללו ממלאים את המטבח בניחותות עמוקים.

"נכון, את באמת בחורה גדולה." אימא מסתובבת ומביטה בי. "אגב, מה בנוגע לבן של פרידה, החלטת כבר? הוא באמת רוצה להכיר אותך."

אני מגלגלת את עיניי. החברות של אימי מנסות כל הזמן לשדך לי את הבנים שלהן. והן לא מתייאשות, אף שאני דוחה את כל ההצעות שלהן על הסף.

"אין לי זמן עכשיו להכיר מישהו," אני מבטלת את הצעתה בטענה קלושה. עם הזמן נוכחתי לדעת שהבחורים האלה פשוט לא לטעמי, ומכיוון שאני לא רוצה לפגוע בחברות של אימא או בבנים שלהן, אני נמנעת מהמפגשים האלה מראש. אני יודעת מה אני רוצה, ואף אחד מהם לא עונה על דרישותיי. אני רוצה בחור מלומד, אקדמאי, שיהיה גם מעודן ואלגנטי. ג'נטלמן אמיתי, לא פחות מזה.

"את קשה, זה לא טוב," אימא מנידה את ראשה ואז נזכרת במשהו. "אני צריכה שתלכי אל השוק. יש כמה דברים שלא הספקתי לקנות לשבת."

אני מהנהנת. כבכל יום שישי, אני נשלחת אל השוק להשלמות ועושה את זה בשמחה.

אימי שולחת את ידה אל צנצנת הפח הקטנה שעומדת על המדף במטבח ומוציאה ממנה מעט כסף. "זה כל מה שיש," היא אומרת בצער, "אבל אני בטוחה שתסתדרי."

אני לוקחת ממנה את הכסף ונושקת לה על לחייה. "אני אסתדר, מאמע. אל תדאגי."

היא יודעת שהיא יכולה לסמוך עליי. אני אומנית בניהול משא ומתן עם הרוכלים בשוק, ותמיד מצליחה להשיג את מה שהיא מבקשת ממני ואף יותר. היא נותנת לי את רשימת הקניות ותפוח עץ.

"שלא תהיי רעבה," היא אומרת ומחייכת אליי.

מזג האוויר נעים. אני מרגישה התעוררות גוף ונפש. אני אוהבת את האווירה ברחובות השכונה בימי שישי בבוקר. חלונות בתי היהודים פתוחים וריח תבשילי השבת בוקע מהם. אני מרגישה קלילה, כמעט מרחפת על מדרכות האבן האפורות, ומדמיינת לעצמי עולם אחר, צבעוני וססגוני יותר.

אני מחליטה לעבור דרך וִינְיָאָה, השכונה היוקרתית, שבכל מקרה נמצאת בכיוון השוק. אומנם יש דרך קצרה יותר, אבל אני אוהבת להתבונן בבתים הפרטיים הנחמדים עם הגינות הפרטיות המטופחות. יש שם בית אחד מיוחד מאוד, מעוטר בעמודים עגולים ורחבים המשווים לו מראה אחר מהשאר. והוא נראה בדיוק כמו בית החלומות שלי.

תוך כדי הליכה אני מעבירה את ידיי על כד השמלה. באמת הצלחתי, אני מחייכת לעצמי. מבנה גופי רזה וגבוה בהשוואה לבנות אחרות, אך השמלה הזו מחמיאה לי. היא מבליטה את מותניי הצרים, והצבע שלה מבליט את גון עיניי, שהוא שילוב של חום, ירוק ואפילו כמה נקודות כחולות. אימא אומרת שמלאך נגע בי כשנולדתי, כי צבע עיניי לא דומה לשום דבר אחר. ואבא אומר

שאומן צבע את עיניי. אני מלטפת שוב את בד השמלה ואושר מציף אותי.

התשתי תה, יקירתי? אני מדמיינת את בעלי העתידי הנאה והמעודן מוזג לי תה בשעת בוקר מוקדמת בעודי יושבת על מרפסת ביתנו הפרטי, צופה בגינת הפרחים הצבעונית שלנו.

כן, יקירי, אני משיבה ומרימה את ספל התה הקטן הדמיוני. את אוהבת את כלי הפורצלן החדשים שקניתי לך לכבוד החג? שואל בעלי, ואני מחייכת אליו מוקסמת.

כמובן, יקירי, אוהבת מאוד, אני משיבה ולוגמת שוב מהספל. אני אוהבת לשוטט בעולם הדמיון. זו גם הסיבה שרוחל'ה, שלמה וחוה, אחיי הצעירים, אוהבים לשחק איתי. אני משחקת איתם במשחקי "אילו היינו". אנחנו ממציאים עולם של נסיכים ונסיכות ומשחקים כך שעות יחד. אני קושרת בדים ארוכים על כתפיהם כאילו היו גלימות, ויחד אנחנו בונים ארמונות ומבצרים מכריות בסלון. אימא אומנם לא אוהבת שהופכים לה את הבית, אבל היא מרוצה מהזמן שזה מקנה לה.

אני חוצה את השכונה היוקרתית לכיוון מרכז העיר, שם נמצא שוק האיכרים.